

Jordbruk

Följderna kan vara allvarliga om grundvattnet förorenas

Var noggranna på grundvattenområdena!

Grundvattnet är vårt dricksvatten

Grundvatten bildas då regn- och smältvatten infiltreras i jordlagren. Det är vatten som fyller de öppna porerna i jordmånen och sprickor i berggrunden. Grundvatten förekommer djupt nere i jorden nästan överallt. De grundvattenreserver som är av största betydelse för vattenförsörjningen har klassats som grundvattenområden. Man kan lägga märke till grundvattenområden i form av sand- och grusåsar och tallmoar. De kan också delvis vara täckta av leravlagringar, varvid grundvattenområdets gränser inte kan urskiljas med blotta ögat i terrängen.

Över 60 % av det hushållsvatten som distribueras av vattenverken i Finland är grundvatten eller artificiellt grundvatten. Dessutom används hushållsvattensbrunnar allmänt i glesbygden. Grundvattnen måste skyddas, för att vi ska ha tillgång till dricksvatten av god kvalitet nu och i framtiden. Grundvatten som sipprar till ytan vid källor eller rinner ut till vattendragen, och vidare till sjöar påverkar också tillståndet.

Lagen förbjuder förorening av grundvatten

Miljöskyddslagen förbjuder förorening av grundvatten. Enligt förbudet får inte ämnen, energi eller mikroorganismer behandlas på ett sådant sätt att grundvattnets kvalitet kan bli skadligt för hälsan. Den vars verksamhet har förorenat mark eller grundvatten har plikten att rengöra den förorenade marken eller grundvattnet. De förorenande ämnena kan spridas till stora områden med grundvattenflödet. Det är svårt, långsamt och dyrt att rengöra förorenat grundvatten.

Vid skydd av grundvatten tillämpas även flera andra lagstiftningar och kommunala bestämmelser. Miljötillstånden för djurstall innehåller också förpliktelser i anslutning till skydd av grundvattnet.

Djurhållning och gödsling

Djurstall, rastgårdar, betesgång och gödsling kan försämra grundvattnets kvalitet.

Kontrollera miljötillståndet för ditt djurstall och miljöskyddsbestämmelserna i din hemkommun. De kan innehålla begränsningar för användningen av stallgödsel och gödselmedel samt bestämmelser som gäller betesgång och rasthagar. Beakta också bestämmelserna som gäller anmälningspliktiga djurstall.

Spridning av flytgödsel eller organiska jordförbättringsmedel är ofta förbjudet på grundvattenområden om man inte med markprover kan påvisa att det inte föreligger någon fara för förorening av grundvattnet. Man kan till exempel åläggas att avlägsna gödseln från ridplaner och man kan förutsätta en skyddszon mellan rastgård och brunn.

Lagringsutrymmen för stallgödsel och oförpackade organiska gödselmedel, produktionsdjurens rastgårdar, utfodrings- och drickplatser utomhus placeras i regel utanför grundvattenområden och alltid på minst 50 meters avstånd från hushållsvattenbrunnar. Lagring av stallgödsel och organiska gödselmedel i stack är alltid förbjudet på grundvattenområde.

Noggrannhet vid växtskydd och användning av kemikalier

Användningen av växtskyddsmedel begränsas, eftersom de kan infiltreras från markens ytskikt till grundvattnet. I Säkerhets- och kemikalieverkets växtskyddsmedelsregister (www.tukes.fi) kan man kontrollera vilka växtskyddsmedel kan användas på grundvattenområden och kontrollera även produktens bruksanvisningar. Det är gällande att vara särskilt noggrann då man transporterar eller hanterar utspädda medel, samt när man fyller eller tvättar sprutan. Läg också märke till trygg lagring av växtskyddsmedel och på vilket sätt man ska göra sig av med preparat som har föråldrats.

Ta reda på egenskaperna hos de kemikalier du använder. Tillverkarna av kemikalieprodukter ska tillhandahålla köparna av sina produkter med ett skyddsinformationsblad. Informationsbladet innehåller bland annat information om transport och hantering av kemikalien samt information om dess sammansättning och egenskaper, vilka kan behövas till exempel i fall av läckage. Bevara skyddsinformationsbladet på ett ställe där de lätt hittas.

Håll inte urbrukta kemikalier, batterier och spillolja i lager, utan lämna dem till en mottagningspunkt för farligt avfall så fort som möjligt.

Oljecisterner ska skyddas

På grundvattenområden rekommenderas i första hand oljebehållare som placeras inomhus ovanpå marken. Behållare som placeras utomhus skall vara utrustade med dubbel mantel eller en tät skyddsbassäng, skyddad för regnvatten. Behållaren måste uppfylla fastställda krav och vara försedd med överpåfyllningsskydd. I vissa kommuner är underjordiska behållare helt förbjudna i kommunens miljöskyddsbestämmelser.

Se till att en aktör som är godkänd av Säkerhets- och kemikalieverket granskar din underjordiska oljebehållare inom tio år efter att den tagits i bruk. Därefter skall behållarens skick granskas med 2 - 10 års intervaller, beroende på behållarens kvalitet och konditionsklass. Lämna en kopia på granskningsprotokollet till räddningsmyndigheten. Kravet på att granska underjordiska behållare som är belägna på grundvattenområden är lagstadgat. Krav på granskning av bränsle- och kemikaliebehållare som är belägna ovanpå marken och de underjordiska behållare som inte ligger på grundvattenområden föreskrivs i kommunernas miljöskyddsbestämmelser.

Uppvärmningsoljecisterner som har tagits ur bruk skall tömmas och rengöras, underjordiska behållare skall i regel också grävas upp ur jorden. Kommunens miljöskyddsbestämmelser ger föreskrifter för hantering av oljecisterner som tas ur bruk.

Be kommunens miljöskyddsmyndigheter om åtgärdsanvisningar om du misstänker att eldningsoljecisternen läcker. Om du upptäcker att det har läckt ut olja i jordmånen ska du utan dröjsmål kontakta nödcentralen (112), kommunens miljöskyddsmyndighet och ditt försäkringsbolag.

Grävarbeten och marktäkt för eget bruk

Dikning och andra grävarbeten kan sänka grundvattennivån i avsevärd grad. Planerad dikningsarbeten för grundvattenområde anmälas till NTM-centralen minst 60 dagar före dikningsarbetet påbörjas. På basen av dikningsanmälan kan NTM-centralen förutsätta tillstånd av regionförvaltningsverket.

Marktäkt för husbehov innebär tagning av marksubstans för sitt eget sedvanliga bruk i hushållet eller för jord- och skogsbruksändamål. Användningen bör ske i anslutning till eget byggande eller underhåll av egna trafikleder. Marktäkt för husbehov förutsätter inte sådana tillstånd som avses i marktäktslagen. Marktäkter för husbehov som överstiger 500 m³ skall enligt lagen anmälas till kommunens miljöskyddsmyndighet. Marktäktning för husbehov som sker på grundvattenområden, rekommenderas att anmälas alltid oberoende mängden. Marktäkt för eget bruk får inte försämra grundvattnets kvalitet. Utred grundvattennivån och lämna ett flera meter tjockt skyddande skikt ovanför grundvattennivån. Snygga till området och fasa ut täktens kanter efter att marktäkten har upphört.

Ta reda på lokala bestämmelser och anvisningar

Kommunens miljöskyddsbestämmelser innehåller detaljerade anvisningar i anslutning till jordmån, grundvatten och grundvattenområden.

Hos kommunens miljöskyddsmyndighet och NTM-centralen kan du fråga efter tilläggsinformation om grundvattenområden och om det finns en skyddsplan för grundvattenområdet. Skyddsplanen innehåller rekommendationer på åtgärder som områdets aktörer kan vidta för att trygga grundvattnets kvalitet och mängd.

Miljöskyddsmyndigheten eller vattentjänstverket kan informera om det finns en fastställd skyddszon för grundvattentäkter på grundvattenområdet och

Tilläggsuppgifter

I jordbrukarnas webbtjänst Vipu (<https://vipu.ruokavirasto.fi/>) kan du betrakta bland annat den egna gårdens skiftesuppgifter och kartor, där grundvattenområdena finns angivna.

Miljöförvaltningens öppna miljö- och geoinformationstjänst är en gratis datatjänst, vars karttjänst Karpalo innehåller grundvattenområdets gränser och du kan kontrollera där ifall din fastighet är belägen på grundvattenområde www.syke.fi/avointieto (främst på finska).

Lantmäteriverkets karttjänst Paikkatietoikkuna (www.paikkatietoikkuna.fi) innehåller också grundvattenområdets gränser.

Företag som är godkända av Säkerhets- och kemikalieverket utför granskningar av oljecisterner. En förteckning över granskningsföretag och deras kontaktuppgifter samt anvisningar för säkrande av oljecisternens skick finns på Tukes webbplats (<http://www.tukes.fi/sv/produkter-och-tjanster/godkanda-rorelser>).

I Lahti yrkeshögskolas (Lahden ammattikorkeakoulu) TANKKI-projekt (2012–2014) utvecklades ett riskhanteringsverktyg (<http://tankki.emedia.fi/>). Med hjälp av riskhanteringsverktyget kan du bedöma din eldningsolja cisterns trygghet.

Lokala räddningsverk har oftast anvisningar gällande eldningsoljasystem och -cisterner.

Anvisningar för underhåll av oljeeldningsaggregat finns även på Lämmitysenergia Yhdistys ry:s och Suomen Lämmitystieto Oy:s webbsidor www.oljylammitys.fi/ (endast på finska).

På Säkerhets- och kemikalieverkets webbplats (<http://www.tukes.fi/sv/kemikalier/vaxtskyddsmedel>) finns bland annat anvisningar för sakenlig användning, lagring och förstöring av växtskyddsmedel.

Centrala lagar, förordningar, beslut och standarder

- Vattenlagen 587/2011
- Miljöskyddslagen 527/2014
- Miljöskyddsförordningen 713/2014
- Lag om förfarandet vid miljökonsekvensbedömning 252/2017
- Marktäktslagen 555/1981
- Statsrådets förordning om marktäkt 926/2005
- Lag om vattenvårds- och havsvårdsförvaltningen 1299/2004
- Statsrådets förordning om ämnen som är farliga och skadliga för vattenmiljön 1022/2006
- Statsrådets förordning om begränsning av vissa utsläpp från jordbruk och trädgårdsodling (sk. nitratförordning) 1250/2014
- Statsrådets förordning om anmälningspliktiga djurstall 138/2019
- Lag om gödselafabrikat 539/2006
- Jord- och skogsbruksministeriets förordning om gödselafabrikat 24/2011

- Jord- och skogsbruksministeriets förordning om utövande och tillsyn av verksamhet gällande gödsselfabrikat 11/2012
- Lag om växtskyddsmedel 1563/2011
- Statsrådets förordning om övervakning av hanteringen och upplagringen av farliga kemikalier 685/2015
- Handels- och industriministeriets beslut om oljeeldningsaggregat 314/1985
- Handels- och industriministeriets beslut om periodisk besiktning av underjordiska oljecisterner 344/1983
- Standard SFS 5995 Flyttbara cisterner för överföring av brännbara vätskor som används på byggarbetsplatser och lantbruk.

Finansierad av

Vattenverksföreningens Utvecklingsfond

Vattenskyddsföreningen för Vanda å och Helsingfors regionen rf

I samarbete med

- Vesilaitosyhdistys, Vattenverksföreningen VVY
- Vantaan ja Helsingin seudun vesiensuojeluyhdistys ry, Vattenskyddsföreningen för Vanda å och Helsingfors regionen rf
- Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, Närings-, trafik- och miljöcentralen
- Kuntaliitto, Kommunförbundet
- MTK, Centralförbundet för lant- och skogsbruksproducenter MTK
- Pelstuslaitosten kumppanuusverkosto, Räddningsverkens partnerskapsnätverk
- Pro Agria
- Pyhäjärvi-insituutti
- SYKE, Finlands miljöcentral
- Tapio
- Ympäristöministeriö, Miljöministeriet

Grundvattenbroschyrerna (på finska) kan laddas ner på adressen

www.ymparisto.fi/pohjavedensuojelu/esitteet